

درگاه

اون بش کونده بر نشر اولنور علم و صنعت مجموعه سی

ایکینجی سنه: اوچنچی جلد

نومرو: ۳۶

۵ تشرین اول ۳۳۸

شایخ

عثمانی تاریخچه درگاه

عثمانی دولتی یکی تشکلی ابتدایی وقت کوچوک آسیاده مختلف طریقتهل موجوددی . بو حکومتی وجوده کتیره خاق ده ، بوتون بو طریقتهل سالکتی لر . آسیاک مختلف یرلنده دوغان « بابایک ، اخیلک ، آبداللی الخ » عثمانی تورکری آرمه سده بایلمش ، متعدد یرلنده مشترک فکرلیری بر آرایه طوبلایان درگاهلر تاسیس ایدلشدی . بوتون بو جماعتی کرک خاق وکرک حکمدارلر کال حرمته فارشیایورلر ، هر یرده کتیره لیره اعتبار ایدییورلری .

ایلاک عثمانی پادشاهلری زهد وتقوایه میال اولوب دیندار برحیات سورملردی ، اولر قونوشدیی ، بولوشدیی ، کوردیی ، ایشیدیی بوتون شیخلره ، درویشلر ، کنیش اراضی ، واسع چفتلکر ، متعدد دکرمنلر ویر- ییورلری . سلطان اورخان « اکریکوز » ده « محمد شیخ » . « مسجد وزاویه عمارت اتمک ایچین » اراضی ویرمش . ایلاس ققیه ده « چوماقلر » ده اوتوزدونوم برهیده ایتشدی . « صاری آلان » ده موسی اوغلی « اخی طورود » ده عینی حکمدارلر اراضی ایتلشدی . اورخان بک اطرافده کی بو شیخلره ودرویشلره پدندن دها زیاد اراضی ویردیی کی اوغلی ده کتیره سندن چوق یرل داغیتشدی . سوندوک اوغلی اخی خوجه « قرالوییر » دیمکر معروف اراضی به شیخ الشیوخ اوغلی اسحاق ، این اوکنده سراجیکده بر چفتلک یرنه ، اخی سندنل ، اخی بیکیه ، اخی معطی « آشانی سکود ایوکنده » اخی صراف اوغلی کوزمل آبدال « یوقاری سکود » ده ، اخی نجش اوغلانلری کتیکده « میخاللر داغی » نده هپ سلطان مرادک احسانیه یر ایدیشلر ، بر قسمده دیکرلرندن صابین آلارق اراضی صاحب اولملردی . فقط بو یوک بر اکثریت پادشاهک احسانیه متمم دیلر . آیزرده کی وناقندن بایزید خانک مراد وچایی دن دها آزی ر توزیع ایتدیی آکلاشیلمقه در : اخی اوغلی علی ، شیخ صفا ، پیش طاش درویشک قیزی ، درویش منت و اخی سلیمان اوغلی الوان بایزید خان فرمانیه اراضی صاحب ایدیلر .

چایی سلطان محمد دها چوق یر ویرمشدی : فرجه شهرده اخی علی و اخی معطی ، سولی شیخ اوغلی سوندک ، ایلاک عثمانی مؤرخن یتشی ققیه وقرده شلری ، قریکلی اوغلی درویش خلیل هپ چایی سلطان محمد نشانیله یر ایدیشلردی . پادشاهلرک مقصودلر قارشی کوستردکری بو ساحتلری نتیجه می اولارق عثمانی حکمدارلرک مختلف یرلنده ، متعدد درگاهلر آچیلش . خلقه نوع نوع عقیدملر تبلیغ اولونمه باشلادی . پادشاه وخلقک تکیله قارشی کوستردیی بو رغبت ایله درگاهلر آرتق یکی بر عالم اولغه باشلامش ،

کندنه خاص بر عقیده صاحب اولدیی کی برده ادبیات وجوده کتیره شلردی .

یونس امره ، قایغوسز بابا کی متصوف شاعرلر دن صوکرانوی شخصه منحصر بر ترکیه ادبیاتی وغمشدی . کوکی اخیلک ، بابایک و دیگر معاصر طریقتلر دن آلان بکتاشیک وجوده کلدیی وقت آرتق دیگر - لریک رونق قالمش ، یواش یواش زواله یوز طوتمشدی .

حاجی بکتاش ولی یکی تاسیس ایتدیی عقیده به بیکرجه تابع بولش ، آنادولیده یکی بر حرکت فکریه وجوده کتیرمه موق اولمشدی .

عثمانی حکمدارلرک تورکک سینه سندن دوغان بو طریقتهلرک برلشمه یری اولان درگاهلره خارچدن کن عرب طریقتهلرک بولوشمه یرلری ده انضمام ایدیمه عددری مهم بر یکنه بالغ اولغه باشلامشلردی . درگاهلرک فضله لری خلقک رغبتنه متوقعدی . ذاتاً چایی سلطان محمدن « بوریاچی » ده کی حاجی یعقوب چفتلکی اولان سابق این اوکی قاضیسی مولانا بدرالدین ، وجوده کتیرمیش اولدیی عظیم انقلابی خلقک تصوفه قارشی کوستردیی رغبتنه مدیون دکلی ایدی ؟

آرتق هر مملکتک مختلف درگاهلری بر فکر ویرلک مرکزی حانی آلمش ، شیخلرک حکمداره یله سوزکچیدیی متعدد دفعه ل کورولمشدی . رغبت فضله لاشدیمه شیخلرک نفوذی ده تزايدیمه ک ، حکم اتمک صیره لری شیخلره دوشکه باشلایمه کدی . نته کیم اوله اولدی . دها مؤخر زمانلر ده شیخلر درگاهلرینه قایتمش زهد وتقوا ایله مشغول شخصیتلر دکلی . زمانک بولتیقلر نه شخصی ایشلر نه ، شیخلرک نفوذی ، درویشلرک یازمی کورولمه باشلامشدی . اورایه التجا ایدلر قانونلر یچمندن قورتلیر ، آمرک امرندن آزادده قایلردی .

شیخلرک نفوذی عثمانی تاریخنده چوق شایان تدقیق بر یچندر . بعضا اعدامه محکوم اولان باشلر یله درگاهلره التجا ایدمه ک قوروتولملردی . بوزمانلر درگاهلرک بوزولش دوری ایدی . آرتق درگاهده اسکسی کی فکری جریان یوقدی . بکتاشی طریقته منسوب بر چوق بکچیرلر مملکتده بایلدادق فضاحت بیراقیورلر . آدی درویش شخصلر درگاهلره هیچ اوغرامادن درویشلک ، شیخلک خاق آرمه سنده نفوذندن استفاده قایقیورلردی . آرتق اسک صاف درویشلک کتیکه سونیور ، یرنه « دنیوی حیات » له مشغول انسانلر درگاهلره دولوبوردی . ایشته بودوره درگاهلرک ظاهرأ نافذ ، باطناً سونوک دوری ایدی . شخصیتله ، سیاستله مشغول اولان شیخلر ودرویشلر مملکتده کی عصیانلر ده قارشیییورلر ، وزیرلره عقل اوکره تیورلر ، وضعیت سیاسی به تنقید قایقیورلردی .

بو حال چوق سورمدی . درگاهلر آرتق اسک شکتیه کیرمه ، خارجی حیاته قطع مناسبات اتمکه

مراقی *

رحانی -- جکر دندر ، دیور آما باشقه لری دالاور ددی .

خفا -- جاهلر نه شارلانان شیطانلر ! ایشته آتی جکر ! ایشته آتی جکر ! (دوردر) بونده شه می وار ، نه طوبیاسکیز ، نه کز وار ؟

رحانی -- آرافنده آخیر باش آغریسی اولور . خفا -- آتی جکر دن ...

رحانی -- کوزلر به بر قاره برده چکلیبر . خفا -- آتی جکر دن ...

رحانی -- جان اوم آغرییوب یوره کیم بولانغه باشلار .

خفا -- آتی جکر دن ! آتی جکر دن !

رحانی -- آرتیق اولم ، قانام کسلیبر . خفا -- ایشته آتی جکر دن . یکی ایشته ایله بر میسکر ؟

رحانی -- اوت پک ایشته ایله ! خفا -- ای بوندن ده کیدر میکر ؟ (اشارت)

رحانی -- اوت ، طبیک امریله ! خفا -- بکدن صوکرانویق باصاری ؟

رحانی -- اوت ، هر کون ! خفا -- آتی جکر ! جام ! آتی جکر ! طبیب

نه یک بیدیر ؟ رحانی -- چوربا !

خفا -- جاهل ! رحانی -- طاووق !

خفا -- جاهل ! رحانی -- تازه بورمله !

خفا -- جاهل ! رحانی -- خفیف قوبون - وکوشی !

باشلادی . فقط بودرگاهده بالکن برشی . اسکیدی : اسکیدرگاهلر ده کتیره موجود اولان فکری جریان .. درگاه اسکسی کی بر مرکز جریان و مرکز ادبیات اولمندن اوزاقلشمشدی . اوراده ساده شکلی بر حیات حکمران اولوبوردی . آرتق یکی ادبیات نمونه لری وجوده کتیره یله میور . اسکیلری قوللاقی مجبوری حاصل اولوبوردی . بودرگاهلرک زوال دوری ایدی .

درگاه عثمانی تاریخنه بو یوک خدمتله ایتشدر . خاقی فکرأ تمیه ایدن درگاه ، عین زمانده الهی لره ده قبلری خشوعه کتیر یوردی .

درگاه عثمانی تاریخ دیسینه بو یوک بر رول ایفا ایتدی : طریقت قیوسنه کیرمک ایچین ایلاک شرط « شریعت » قیوسندن کچمکدی . ایشته بوسورتله ده خلقک دیندارلنده مهم بر عامل اولش . و موجودیتنه اینانلیلمه جق درجه ده متعصب شخصیتلر یتشدرمشدی .

محمد مهمل الدین

خفا -- جاهل !
رحاتی -- پیشمش آما ، آفتشملری پیشمش اریک فایده در ؟
خفا -- جاهل ! اجهل ! مستجهل ! سزه صیغیر آتی لازم . اما یحیی ، اعلا کباب تنور پریانی قونلی باجالر ، طوگش ات سولری ... ایسته بویه شیلر . بن سزه بولر فوره اوغرادجه مخصوص کلیر باقارم . سزک طبیلر یاک اشک ! اما یاک ! او تکز غنله صیغرامش اوکوز اتیله وجوده دوندورمه لی . مثلاً باقیکنر شو قولکنرک قوتی آزا ! شونی کسکز قوت بوتون بوتون بوکا کلیر . سزک برکزه اولسه کم دیروم .

رحاتی -- امان افندی دور او بکا لازم .
خفا -- ای افندی ، سزه وداع ایدرم . عیله ایتم وار . بنی بکلرلر . دون بریسی اولاییدی . اونک قونصولونسته کیتدیورم ،
رحاتی -- ناصل لاقیردی . اولهنگ قونصولونوسی اولور میمش ؟
خفا -- اوت ، اطبا قانونک خلا اوایورمک اولاز . سز خدایه امان !
رحاتی -- افندی ، عفواید رسکز . بیدرسکرکه خسته لر تقیص ایتر .
سعاد -- آمان ، ایسته بو برکسکین اوسته ، بر ماهر طبیب اما براز حشری ...

اوره دروچی مجلس

رحاتی -- سعاد -- خفا
خفا -- ای یاک ابی صفا کلدیکنر . تم کلنجه وقم دکل .
رحاتی -- نه او ؟ ...
خفا -- سزک طبیب زوله بیضه باقهجق .
رحاتی -- کوردکی برادر طلفان باشنده کابل آدای !
سعاد -- ای برادر ! وقت سوزله کیدی حاضر شو حقیق اندن قورتولشکن سلامی ایسته بن آدامک لاقیردیشی ایتهک .
رحاتی -- یوق خایبر ... او بکا دیک باشلای ایتدی . هم خبر آلدیم ، بوایسته میل فلان سوزلری وار . هله یاباجمی بیاییم .

سعاد -- دیککه بنه بریسته یارایاجق .
رحاتی -- برادر اویله دعه . بنه خانوکه کنهانه کیرمه . اونک قلی باشقهدر ، او بی سوه . ایسته خیفایه صور ، ناصیل باقار . ناصیل تیمار ایدر ، آه خسته لغی درد ایدینیر .
خفا -- طاهر باقیکنر ، بن سزه خام بزم افندی به نه قادار صداقت ایدر ، آتشلره کیرر اثبات ایدم یی ؟
جام افندی اذن وریکزه شوکایا کاشنی کوستریم .
رحاتی -- ناصیل ایدرسک ؟
خفا -- شمدی کلیر . سز شوصندالیه او زانوب قیبردانیکیکنر . اولو کبی یانیکز ، کورورسککز ، نه پایار .

رحاتی -- یاک ابی ، هایدی باقالم .
سعاد -- اما چوق اوزاناییکز . برحال اولسون .
رحاتی -- هله دور باقی .
خفا -- سزده شورابه ساقلائیکنر .
رحاتی -- امان بکا بر ضرری اولسون .
خفا -- یوقی آفندی ! نه ضرر کلیر . همان اوزانیکز . شو قرده شکزی ضبط ایدلم ایجه دورورکز .

اوره دروچی مجلس

خفا -- آه ! ایواهار اولسون ! یازقلر اولسون !
بونه قادار ظلم باشمه کان آه !
جلما -- نادر او خفا !
خفا -- آه خایبم ! افندی اولدی ... اوت مرحوم روسی تسلیم ایتدی .
جلما -- عجب کرچکدن اولوب کیتدی ؟
خفا -- طاهر یاننده بولوندم . خیرلادی ، بیدم ، طوندم ، شمدیجک کندیندن کچوریدی . کیسه طویوب کوردی . آه آه ...
جلما -- آه حد اولسون بر آغیر یوک اوستمدن قالدی . سن دلیسک نه کدرانیورسک ؟
خفا -- نه بیلیم آغلامازلری یا ؟
جلما -- آساروق ! نه ضرر اولدی . او نه یاراردی . راحتسز ، پیس ، موندار ، اوکسورور ، سومکورور ، توکورور ، ترس ، نوران ... اوشاقلری کچه کوندوز آزار ایدر . اوندن نه کوردک -- بن -- چی چراغ ایدرم . کل کیسه طویبازدن ایسته باقالم . کاغد وار ، آخه وار قالدیرلم ، ابتدا اناختارلر آلام .
رحاتی -- دور یواش خام .
جلما -- های آمان .

خفا -- وای مرحوم صاغ ایتم ها !
رحاتی -- وای محبتکنر بوی ایتم صریه کزی دودیم . مدحیه دیگلدیم . آرتیق غنام باشمه کلدی بن شمدی یاباجمی بیاییم .
جلما -- ایوا (قاجار)

اوره بشی مجلس

رحاتی -- سعاد -- خفا
سعاد -- ای برادر نه بوپورورسکز ؟
خفا -- آه ایجه حالایان کلور اما حالا سلامک سنی ایشیدییورم چایوق بنه یانیکز کوردلم ، اونه دیر ، اوزده تجربه ایتمش اولورسکز .
رحاتی -- امان چوق اولویور . بکا بر ضرر کسون .

اوره التبی مجلس

رحاتی -- خفا -- سلما
خفا -- آه ایواهار اولسون نادر بو باشمه کلنلر ! آه نه اوغورسز کونلره قالدق !

سلما -- آمان خیفایه وار ؟
خفا -- آه سزه کدزلی خبرم وار .
سلما -- آمان نه اولدی ؟
خفا -- ایسته یانیکز اولدی .
سلما -- واه یاباجمی اولدی . ایوا اوکا نه اولدی .
آه نه دوده کرتار اولیم . واه یاباجم بر او واردی .
اوده کیتدی . هم بکا دارغین کیتدی . بن شمدی نه ایدم ، ناصیل تسلیم بولایم .

اوره برچی مجلس

رحاتی -- خفا -- سلما -- عمادی
عمادی -- آمان نه اولدی خام نه آغلیورسکز ، سلما -- آه عمرده الک عزیز اولان سودیکم کیتدی . یاباجم اولدی .
عمادی -- یاری ! بوناصیل ختیه باشمه کلدی .
بو نه ماتم ! نه قادار یازیق اولدی . آه اونک آباغنه دوشمکه کابوردم .
سلما -- افندی آرتیق اونو سولاییکز . بابام کیتدکن سوکرا بکا دنیا حرام اولسون . آه یاباجم سکا قارشی طورمستم . عهدم اولسون شمدی امریکی طوتایم . آرتیق آره وارمق لاقیردیشی بر داهای اچم الکی برکزه داهای او بجم یاباجم .
رحاتی -- آه اولادم !
سلما -- های آمان !
رحاتی -- کل کل قورقه بن اولدم دوستی ، دشمنی بیلیم . مالی بولدم . جام اولادک حالی بنه باشقه ایتم .
خفا -- آمان آ دوستلر مکرسه مرحوم بنه اولهمنش ...
سلما -- آه نه صفالی خیرت ! افندی بدم سزی بنه کوزلرم کوردی . شکرلر اولسون اما جام افندی بکا صرحت ایت ، ایسته مدیکم بر آدامه ویرمه ییکز .
عمادی -- افندی آباغکره دوشدم . نیازلری قبول ایدوب بزه شفقت ایلدیکز .

اوره سکرچی مجلس

رحاتی -- سعاد -- سلما -- خفا
سعاد -- برادر بوکا ناصل دایانیرسکز .
رحاتی -- ای جام یاک ابی ! حکیم اول . بونده قیزی اوکا ویریم ، ایسته بوقادار .
عمادی -- باش اوسته ... طبیب دکل اجزایی اولایم ، جامی ویریم ، نک بزی آیرماییکز .
سعاد -- برادر خاطرمه کلیرکه سزده طبیب اوله کز ...
خفا -- ایسته طبیب اولورسه آرتیق حدی وارسه خسته لاقیده اونک یاننه وارسون ...

مولا

مولیر - احمد رفیق باشا

